Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEK
EVGENI TANCHEV
esitatud 15. juulil 2021 [1]

Kohtuasi C-869/19

L

versus

Unicaja Banco, S.A., endine Banco de Caja España de Inversiones, Salamanca y Soria, S.A.U.

(eelotsusetaotlus, mille on esitanud Tribunal Supremo (Hispaania kõrgeim kohus))

Eelotsusetaotlus – Direktiiv 93/13/EMÜ – Ebaõiglased tingimused tarbijalepingutes – Artikli 6 lõige 1 – Võrdväärsuse põhimõte ja tõhususe põhimõte – 21. detsembri 2016. aasta kohtuotsus Gutiérrez Naranjo jt (C-154/15, C-307/15 ja C-308/15, EU:C:2016:980) – Ebaõiglase tingimuse tühisuse tuvastamisest tuleneva tagasitäitmiskohustuse ajaline piiramine – Liikmesriigi kohtu teostatava kontrolli ulatus edasikaebemenetluses – *Ne ultra petita* põhimõte – Vastavuse põhimõte, mille kohaselt peavad otsused kohtulahendi resolutsioonis olema seotud hagis esitatud nõuetega – *Reformatio in peius*-keelu põhimõte – *Res judicata* põhimõte – Menetlustoimingute tähtajalisuse põhimõte

I. Sissejuhatus

1. Käesolev eelotsusetaotluse on esitanud Tribunal Supremo (Hispaania kõrgeim kohus; edaspidi „ülemkohus“) seoses sellega, kuidas tõlgendada nõukogu 5. aprilli 1993. aasta direktiivi 93/13/EMÜ ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes. [2] Eelotsusetaotlus on esitatud edasikaebemenetluses, mis algatati selle järel, kui suurkoda tegi 21. detsembril 2016 kohtuotsuse Gutiérrez Naranjo jt. [3] Sisuliselt otsustas Euroopa Kohus selles otsuses, et ülemkohtu riigisisene kohtupraktika, millega kehtestati ajaline piirang tarbijate poolt „intressi alammäära tingimuseks“ nimetatud ebaõiglase lepingutingimuse põhjal pankadele alusetult enammakstud summade tagasimaksmise suhtes, on vastuolus direktiivi 93/13 artikli 6 lõikega 1, milles on sätestatud, et ebaõiglased tingimused ei ole tarbijale siduvad, ning et tarbijatel on selle sätte kohaselt õigus saada need summad täielikult tagasi.

2. Käesolevas asjas tekkinud probleem tuleneb sellest, et esimese astme kohtuotsuse peale, millega kehtestati sellest riigisisesest kohtupraktikast tulenevalt tagasimaksete suhtes niisugune ajaline piirang, esitas edasikaebuse ainult pank, mitte tarbija, ning Euroopa Kohus tegi otsuse Gutiérrez Naranjo pärast seda, kui selle edasikaebuse esitamise tähtaeg oli möödunud, kuid enne, kui edasikaebust menetlev riigisisene kohus oli oma otsuse teinud. Seetõttu on Euroopa Kohtu

[1] Algkeel: inglise.

[2] EÜT 1993, L 95, lk 29; ELT eriväljaanne 15/02, lk 288.

[3] C-154/15, C-307/15 ja C-308/15, EU:C:2016:980 (edaspidi „kohtuotsus Gutiérrez Naranjo“). Vt samuti käesoleva ettepaneku punkt 50.

menetluses põhiküsimus selles, kas riigisisene kohus, kes teeb nendel asjaoludel otsust edasikaebemenetluses, peab kohtuotsuse Gutiérrez Naranjo kohaselt andma omal algatusel korralduse tarbija poolt enammakstud summade täielikuks tagasimaksmiseks, hoolimata teatavatest riigisisese menetlusõiguse põhimõtetest, mida võib pidada seda takistavateks, sealhulgas *ne ultra petita* põhimõttest ja vastavuse põhimõttest, mille kohaselt peavad otsused kohtulahendi resolutsioonis olema seotud hagis esitatud nõuetega, ning *reformatio in peius* -keelust.

3. Euroopa Kohus menetleb käesolevat asja paralleelselt nelja muu kohtuasjaga (C-600/19, C-693/19, C-725/19 ja C-831/19), milles esitan oma ettepanekud täna. Need kohtuasjad põhinevad Hispaania, Itaalia ja Rumeenia eelotsusetaotlustel ning puudutavad samuti samalaadseid ja potentsiaalselt tundlikke küsimusi seoses liikmesriigi kohtu kohustusega analüüsida omal algatusel (*ex officio*) lepingutingimuste ebaõiglust vastavalt Euroopa Kohtu praktikale, milles on tõlgendatud direktiivi 93/13 ja suhet riigisiseste menetluskordadega.

4. Niisiis pakub käesolev kohtuasi Euroopa Kohtule võimalust kujundada oma kohtupraktikat direktiivi 93/13 kohta, eelkõige selgitada küsimusi, mis puudutavad nende riigisiseste menetluspõhimõtete kohaldamist seoses ebaõiglaste tingimuste kohtuliku kontrolliga selle direktiivi alusel.

II. Õiguslik raamistik

A. Liidu õigus

5. Direktiivi 93/13 artikli 6 lõikes 1 on sätestatud:

„Liikmesriigid sätestavad, et ebaõiglased tingimused lepingus, mille müüja või teenuste osutaja on […] tarbijaga sõlminud, ei ole [riigisisestes õigusaktides sätestatud tingimustel] tarbijale siduvad ning [et leping jääb muus osas pooltele siduvaks, kui see saab kehtida ka ilma ebaõiglaste tingimusteta].“ [täpsustatud sõnastus]

B. Hispaania õigus

6. Tsiviilseadustiku (Código Civil; edaspidi „tsiviilseadustik“) artiklis 1303 on sätestatud:

„Kohustuse tühisuse tuvastamise korral peavad lepingupooled vastastikku tagastama lepingu esemeks olevad asjad koos viljadega ja hinna koos intressiga, ilma et see mõjutaks järgnevates artiklites sätestatut.“

7. Tsiviilkohtumenetluse seadustiku (Ley de Enjuiciamiento Civil;
edaspidi „tsiviilkohtumenetluse seadustik“) artiklis 216 on sätestatud:

„Tsiviilkohus lahendab kohtuasja poolte esitatud faktiliste asjaolude, tõendite ja nõuete alusel, kui seaduses ei ole erijuhtudel sätestatud teisiti.“

8. Tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 218 lõikes 1 on sätestatud:

„1. Kohtuotsused peavad olema selged ja täpsed ning vastavuses poolte nõuete ja muude väidetega, mis on menetluses õigeaegselt esitatud. Neis tuvastatakse kõik vajalik ja nendega rahuldatakse hagi või jäetakse see rahuldamata ning lahendatakse kõik vaidluse esemeks olnud vaidlusküsimused.

Kohus teeb otsuse vastavalt kohtuasjas kohaldamisele kuuluvatele normidele, isegi kui menetluse pooled ei ole neile nõuetekohaselt viidanud või tuginenud, ilma et ta seejuures kalduks kõrvale hagi esemest, võttes arvesse ka muid faktilisi või õiguslikke asjaolusid, mida pooled ei ole esitanud."

9. Tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 412 lõikes 1 on sätestatud:

„Kui menetluse ese on hagis, kostja vastuses ja olenevalt olukorrast vastuhagis kindlaks määratud, ei saa pooled seda enam hiljem muuta."

10. Tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 465 lõikes 5 on sätestatud:

„Kohtumäärus või kohtuotsus, mis apellatsioonimenetluses tehakse, peab otsustama ainult apellatsioonkaebuses ja, vajaduse korral, artiklis 461 nimetatud vastuses või vastuapellatsioonkaebuses esitatud väidete ja küsimuste üle. Kohtulahend ei või kahjustada apellanti, välja arvatud juhul, kui kahju on tingitud asjaomase kohtulahendi peale algse vastustaja esitatud vastuapellatsioonkaebuse rahuldamisest."

III. Faktilised asjaolud, menetlus ja eelotsuse küsimused

11. Eelotsusetaotluses on märgitud, et 22. märtsil 2006 andis finantsasutus Banco de Caja España de Inversiones, Salamanca y Soria, S.A.U. (edaspidi „Banco Ceiss"), mille hiljem omandas Unicaja Banco, S.A. (edaspidi „Unicaja Banco"), Lile kui tarbijale hüpoteegi tagatisel 120 000 eurot eluasemelaenu. L pidi selle laenu tagastama 30 aasta jooksul, tasudes 360 kuumakset.

12. Banco Ceissi koostatud laenulepingu üldtingimuste kohaselt oli esimesel aastal laenuintressi määr 3,350% aastas ning pärast seda kehtis muutuv intress, mille arvutamiseks liideti 12 kuu Euriborile 0,52%.[4] Leping aga sisaldas tingimust, mille kohaselt ei pidanud laenuintress kunagi langema alla 3% aastas (edaspidi „intressi alammäära tingimus"). Kui Euribor 2009. aastal oluliselt langes, ei saanud laenuintress selle tingimuse tõttu langeda väiksemaks kui 3% aastas.

13. L esitas jaanuaris 2016 Juzgado de Primera Instancia de Valladolidile (Valladolidi esimese astme kohus, Hispaania; edaspidi „esimese astme kohus") Banco Ceissi vastu hagi, milles ta palus tühistada intressi alammäära tingimuse põhjendusel, et see on läbipaistvuse puudumise tõttu ebaõiglane vastavalt Hispaania õigusnormidele, millega on üle võetud direktiiv 93/13. Samuti nõudis L, et Banco Ceiss makstaks talle tagasi kogu intressi alammäära tingimuse kohaselt enammakstud summa. Teise võimalusena palus L, et Banco Ceissi kohustataks tagasi maksma selle tingimuse kohaselt alates 9. maist 2013 enammakstud summa.

[4] Euribor tähendab euro üleeuroopalist pankadevaheline intressimäära. Euribori määrad põhinevad keskmistel intressimääradel, millega pangad võtavad üksteiselt laenuks eurodes nomineeritud vahendeid.

14. Esimese astme kohus tunnistas 6. juuni 2016. aasta kohtuotsuses (edaspidi „esimese astme kohtuotsus“) intressi alammäära tingimuse läbipaistvuse puudumise tõttu ebaõiglaseks ja kohustas Banco Ceissi tagastama alates 9. maist 2013 saadud summa koos intressiga vastavalt ülemkohtu praktikale, mis tulenes 9. mai 2013. aasta kohtuotsusest nr 241/2013 (edaspidi „9. mai 2013. aasta kohtuotsus“). Samuti mõistis kohus Banco Ceissilt välja kohtukulud.

15. Banco Ceiss esitas 14. juulil 2016 selle kohtuotsuse peale apellatsioonkaebuse Audiencia Provincial de Valladolidile (Valladolidi provintsikohus, Hispaania; edaspidi „provintsikohus“). Ta vaidlustas otsuse mõista kohtukulud välja temalt, põhjendades seda nii, et hagi ei rahuldatud täielikult, vaid kõigest osaliselt. L vaidles sellele apellatsioonkaebusele vastu.

16. Euroopa Kohus tegi 21. detsembril 2016 kohtuotsuse Gutiérrez Naranjo,[5] milles ta sisuliselt otsustas, et direktiivi 93/13 artikli 6 lõikega 1 on vastuolus niisugune riigisisene kohtupraktika, nagu tulenes 9. mai 2013. aasta otsusest, mis ajaliselt piirab ebaõigluse tingimuse tühistuse tuvastamisest tuleneva tagasitäitmiskohustuse kehtivust.

17. Provintsikohus rahuldas apellatsioonkaebuse 13. jaanuari 2017. aasta kohtuotsusega põhjendusel, et hagi oli rahuldatud kõigest osaliselt, ja tühistas kohtukulude väljamõistmise Banco Ceissilt. Nimetatud kohus ei viidanud kohtuotsusele Gutiérrez Naranjo ega muutnud esimese astme kohtuotsust intressi alammäära tingimuse tühisusest tuleneva tagasitäitmiskohustuse osas, sest see ei olnud apellatsioonkaebuse ese.

18. L esitas selle kohtuotsuse peale kassatsioonkaebuse ülemkohtule. Kassatsioonkaebuse põhjenduseks on L märkinud, et kuna selles kohtuotsuses ei kohaldatud kohtuotsust Gutiérrez Naranjo ega kohustatud kohtu omal algatusel tagastama kõiki intressi alammäära tingimuse kohaselt saadud summasid, rikub see kohtuotsus muu hulgas tsiviilseadustiku artiklit 1303, mis reguleerib lepingukohustuste tühisusega seotud tagasitäitmiskohustust, koostoimes direktiivi 93/13 artikli 6 lõikega 1, mille kohaselt ei ole ebaõiglased tingimused tarbijale siduvad. Banco Ceiss vaidleb kassatsioonkaebusele vastu, osutades, et kuna L ei esitanud esimese astme kohtuotsuse peale apellatsioonkaebust, et vaidlustada intressi alammäära tingimuse tühisusest tuleneva tagasitäitmiskohustuse kehtivuse ajaline piiramine, ei saanudki provintsikohus tagastamiskohustust kõikidele tasutud summadele laiendada.

19. Eelotsusetaotluse esitanud kohus on selgitanud, et ülemkohus tuvastas 9. mai 2013. aasta kohtuotsuses tarbijate ja kohtuasjas vastustajana osalenud pankade vahel sõlmitud lepingutes sisalduvate intressi alammäära tingimuste tühisuse läbipaistvuse puudumise tõttu, kuid piiras siiski tühisuse tuvastamisest tuleneva tagasitäitmiskohustuse ajalist kehtivust, kuna leidis, et see ei kehti maksete puhul, mis on tehtud enne selle kohtuotsuse avaldamise kuupäeva, s.o 9. maid 2013, ja hiljem on seda kohtuotsust kinnitanud mitme individuaalse hüvitushagiga seotud kohtupraktika. Seejärel leidis Euroopa Kohus kohtuotsuses Gutiérrez Naranjo, et niisugune riigisiseses kohtupraktikas 9. mai 2013. aasta kohtuotsusest tulenev ajaline piirang on vastuolus direktiivi 93/13/EMÜ artikli 6 lõikega 1. Seetõttu on ülemkohus alates 24. veebruari 2017. aasta kohtuotsusest nr 123/2017 muutnud oma praktikat, et kohandada seda kohtuotsusega Gutiérrez Naranjo. Sellegipoolest oli ajal, mil Euroopa Kohus oma otsuse tegi, Hispaania kohtute menetluses arvukalt intressi alammäära tingimuste tühisusega seotud kohtuasju ning riigisisese kohtupraktika tõttu piirdusid põhinõuded või teise võimalusena

[5] C-154/15, C-307/15 ja C-308/15, EU:C:2016:980.

esitatud nõuded tarbijate esitatud hagides niisugustes asjades nagu käesolev maksetega, mis olid tehtud pärast 9. maid 2013, ning tarbijad ei kaevanud edasi kohtuotsuseid, millega oli selle kohtupraktika tagajärjel seatud ajalised piirangud tagasimaksmise suhtes.

20. Eelotsusetaotluse esitanud kohus on märkinud, et Hispaania tsiviilkohtumenetlus juhindub *ne ultra petita* põhimõttest, menetlustoimingute tähtajalisuse põhimõttest, *mutatio libelli* ehk nõude muutmise keelu põhimõttest, hagis esitatud nõuete ja kohtulahendi resolutsioonis sõnastatud otsuste vastavuse põhimõttest (*principio de congruencia*) ning edasikaebemenetlustes *reformatio in peius*-keelu põhimõttest. Tribunal Constitucional (Hispaania konstitutsioonikohus; edaspidi „konstitutsioonikohus“) on oma praktikas märkinud, et mõne nimetatud põhimõtte, näiteks *reformatio in peius*-keelu juured on õiguses tõhusale kohtulikule kaitsele, mis on ette nähtud Hispaania põhiseaduse artiklis 24, millega samaväärne säte on Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta“) artikkel 47. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu sõnul on ilmne, et nende põhimõtete tõttu ei andnud provintsikohus korraldust intressi alammäära tingimuse kohaselt tasutud summad täielikult tagasi maksta, sest L ei esitanud apellatsioonkaebust esimese astme kohtu otsuse peale, millega kohustati tagasi maksma vaid pärast 9. maid 2013 tasutud summad.

21. Eelotsusetaotluse esitanud kohus on märkinud, et Euroopa Kohtu praktika kohaselt on direktiivi 93/13 artikli 6 lõikes 1 sätestatud põhimõttega, et ebaõiglased tingimused ei ole tarbijale siduvad, vastuolus ajalise piirangu kehtestamine kõikide tarbija poolt ebaõiglase lepingutingimuse põhjal alusetult makstud summade tagastamise suhtes, kuid see põhimõte ei ole absoluutne ja sellel on piirid, mis on seotud hea õigusemõistmise põhimõttega, nagu *res judicata* põhimõte ja kohtusse pöördumise suhtes mõistlike tähtaegade kehtestamine. Sellega seoses märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus, et Hispaania õigusnorm, mille kohaselt on apellatsioonimenetluses võimalik vaidlustada kohtuotsuse resolutsioonis sisalduvaid eri otsuseid eraldi ja kui kumbki pool otsust ei vaidlusta, ei saa apellatsiooniastme kohus seda tühistada ega muuta, on teatavates aspektides sarnane *res judicata* põhimõttega. Seetõttu on eelotsusetaotluse esitanud kohtul kahtlusi, mis puudutavad riigisiseses õiguses sätestatud *ne ultra petita* põhimõtte, vastavuse põhimõtte ning *reformatio in peius*-keelu kooskõla direktiivi 93/13 artikli 6 lõikega 1, eelkõige küsimuses, kas pärast seda, kui Euroopa Kohus tegi otsuse Gutiérrez Naranjo, peaks liikmesriigi kohus menetluses, milles on apellatsioonkaebuse esitanud vaid pank, mitte aga tarbija, andma korralduse kõikide ebaõiglase tingimuse kohaselt saadud summade tagasimaksmiseks, isegi kui see pank satub seetõttu ebasoodsamasse olukorda, mis on vastuolus *reformatio in peius*-keeluga.

22. Nendel asjaoludel otsustas Tribunal Supremo (Hispaania kõrgeim kohus) menetluse peatada ja taotleda Euroopa Kohtult eelotsust järgmises küsimuses:

„Kas direktiivi 93/13/EMÜ artikli 6 lõikega 1 on vastuolus see, kui kohaldatakse *ne ultra petita* menetluspõhimõtet, vastavuse menetluspõhimõtet ja *reformatio in peius*-keelu menetluspõhimõtet, mis takistavad kohtul, kes menetleb apellatsioonkaebust, mille pank esitas kohtuotsuse peale, millega ajaliselt piiratakse selliste alusetult tasutud summade tagastamist, mida tarbija maksis hiljem tühiseks tunnistatud „intressi alammäära tingimuse“ alusel, kohustada tagastama kõik summad ja halvendada sellega apellandi positsiooni, ja seda seetõttu, et tarbija ei ole seda piirangut vaidlustanud?“

23. L, Unicaja Banco, Tšehhi, Hispaania, Itaalia, ja Norra valitsus ning komisjon on esitanud Euroopa Kohtule oma kirjalikud seisukohad.

24. Ühisel kohtuistungil kohtuasjaga C-600/19, mis peeti 26. aprillil 2021, esitasid L, Unicaja Banco, Hispaania, Itaalia ja Norra valitsus ning komisjon oma suulised seisukohad.

IV. Menetlusosaliste seisukohtade kokkuvõte

25. L märgib, et kohtuotsuse Gutiérrez Naranjo alusel peab riigisisene kohus omal algatusel määrama intressi alammäära tingimuse tühisusest tuleneva tagasitäitmise, võttes arvesse direktiivist 93/13 tulenevat kohustust kaitsta tarbijaid. Nagu L kohtuistungil väitis, ei esitanud ta esimese astme kohtuotsuse peale apellatsioonkaebust riigisisese kohtupraktika tõttu ning kui ta oleks seda teinud, pidanuks ta maksma kohtukulud. L nõudis algusest peale täielikku tagasimaksmist, mistõttu ei ole küsimus hagi eseme laiendamises, ja mis puudutab ajalist piiramist, siis lõplikku otsust ei ole veel tehtud, mistõttu ei ole tegu *res judicata*'ga. Samuti ei ole L-i seisukoht vastuolus *reformatio in peius*-keeluga, sest kohtuotsust Gutiérrez Naranjo tuleb respekteerida; vastasel korral ei saa raha L-ile tagasi maksta ja ebaõiglase tingimuse põhjal makstud summad jäävad pangale.

26. Unicaja Banco väidab, et direktiivi 93/13 artikli 6 lõige 1 ei kohusta liikmesriigi kohut tuletama edasikaebemenetluses ebaõiglasest lepingutingimusest *ex officio* tagajärgi, kui ta peaks jätma selleks kohaldamata *reformatio in peius*-keelu. Miski ei takistanud L-i esitamast esimese astme kohtuotsuse peale apellatsioonkaebust või vastuapellatsioonkaebust ning L mitte ainult ei saanud kasutada õigusesindaja abi, vaid oli ka teadlik tulevasest kohtuotsusest Gutiérrez Naranjo. *Reformatio in peius*-keeld on osa õigusest tõhusale kohtulikule kaitsele, mida kaitseb Hispaania põhiseaduse artikkel 24, ja 25. novembri 2008. aasta kohtuotsuse Heemskerk ja Schaap [6] kohaselt ei kohusta direktiiv 93/13 seda keeldu eirama. Nagu Unicaja Banco kohtuistungil väitis, on võrdväärsuse põhimõte ja tõhususe põhimõte respekteeritud, kuna riigisisene kohtupraktika, millele viitab komisjon, ei ole kohaldatav ning kohtupraktika muudatused ei saa viia *res judicata* põhimõtte kohaselt jõustunud kohtuotsuste uuesti läbivaatamiseni.

27. Tšehhi valitsus märgib, et direktiivi 93/13 artikli 6 lõikega 1 ei ole vastuolus riigisiseste menetluspõhimõtete kohaldamine, millel on edasikaebemenetlustes kohaldatuna ka seos *res judicata* põhimõttega. Euroopa Kohtu praktika kohaselt ei saa niisuguseid põhimõtteid eirata isegi tarbijakaitse huvides ning käesolevale asjale on kohaldatav 11. märtsi 2020. aasta kohtuotsus Lintner. [7]

28. Hispaania valitsus märgib, et direktiivi 93/13 artikli 6 lõikega 1 koostoimes harta artikliga 47 ei ole vastuolus see, kui riigisisene kohus kohaldab vaidlusaluseid põhimõtteid, mis takistavad ebaõiglase tingimuse tühisuse tuvastamisele täieliku õigusjõu andmist vastavalt kohtuotsusele Gutiérrez Naranjo, mis tehti pärast esimese astme kohtuotsuse jõustumist. Kaitse võimaldamine tarbijale, kes ei kasutanud riigisiseses õiguses ette nähtud õiguskaitsevahendeid õigel ajal, rikuks neid põhimõtteid ning *reformatio in peius*-keelu alus on harta artikliga 47 tagatud õigus tõhusale kohtulikule kaitsele. Tõhususe põhimõtet on järgitud, kuna riigisisene õigus võimaldab esimese kohtuastme menetlusosalistel kaitsta oma õigusi ning kohtul *ex officio* kontrollida ebaõiglasi tingimusi, kusjuures on olemas edasikaebamise võimalus. Nagu Hispaania valitsus kohtuistungil märkis, puudutab käesolev juhtum *res judicata* põhimõtet ja puudub põhjendatud võrdlus riigisisese kohtupraktikaga, millele on viidanud komisjon, mistõttu ei ole võrdväärsuse põhimõtet rikutud.

6 C-455/06, EU:C:2008:650.

7 C-511/17, EU:C:2020:188.

29. Itaalia valitsus väidab, et vaidlusaluste riigisiseste menetluspõhimõtete kohaldamine ei ole direktiivi 93/13 artikli 6 lõikega 1 vastuolus. Euroopa Kohtu praktikast tulenevalt tähendab esimese astme kohtuotsuse ebasoodsate põhjenduste peale apellatsioonkaebuse esitamata jätmine *res judicata*'t, mille tõttu ei saa kohus asuda edasikaebemenetluses omal algatusel käsitlema selles kohtuotsuses sisalduvat ebaõiget liidu õiguse tõlgendust. Tõhususe põhimõtet see ei riiva, sest tarbijal on vabadus esitada apellatsioonkaebus ning riigisisese või liidu kohtupraktika hilisema tagasipööramisega ei saa põhjendada *res judicata* põhimõtte kohaldamata jätmist. Nagu Itaalia valitsus kohtuistungil rõhutas, tuleb direktiivi 93/13 artiklile 6 tugineda riigisisestes õiguskordades kehtestatud piirides, mis eeldab riigisiseste menetlusreeglite, nagu *res judicata* põhimõte, järgimist.

30. Norra valitsus väidab, et vaidlusaluste riigisiseste menetluspõhimõtete kohaldamine apellatsioonimenetluses ei ole direktiivi 93/13 artikli 6 lõikega 1 vastuolus, isegi kui vaidlustatud kohtuotsus sisaldab direktiivi 93/13 rikkuvat otsust, tingimusel et tarbija menetlustoimingute suhtes kehtestatud tähtajad vastavad tõhususe põhimõttele. Need põhimõtted kaitsevad liidu ja EFTA liikmesriikide ühiseid ülekaalukaid huve ning neid ei tohi tõhususe põhimõtte laiendamise kaudu eirata. Nagu Norra valitsus kohtuistungil toonitas, on juhul, kui riigisisesed kohtud liidu ja EMP õigust vääralt tõlgendavad, võimalik kasutada muid õiguskaitsevahendeid, nagu riigi vastutuse hagid ja riigisisesed eeskirjad, mis võimaldavad lõplikke otsuseid uuesti läbi vaadata.

31. Komisjon märgib, et vaidlusaluste riigisiseste menetluspõhimõtete kohaldamine on direktiivi 93/13 artikli 6 lõikega 1 vastuolus, sest võrdväärsuse põhimõtet ja tõhususe põhimõtet ei ole austatud. Tema arvates ei puuduta käesolev kohtuasi *res judicata*'t, sest menetlus kestab veel. Võrdväärsuse põhimõtte kohta väidab ta, et konstitutsioonikohtu praktikas[8] ja ülemkohtu praktikas[9] on järjepidevalt sedastatud, et avaliku korra normide kohaldamine *ex officio* kujutab endast erandit vaidlusalustest põhimõtetest; kuna direktiivi 93/13 artiklit 6 tunnistatakse kui avaliku korra normi, oleks riigisisene kohus pidanud andma sellele sättele omal algatusel täieliku kehtivuse, ilma et need põhimõtted teda piiranuks. Tõhususe põhimõtte kohta väidab ta, et vaidlusaluste põhimõtete range kohaldamine muudab direktiiviga 93/13 antud õiguste toestamise võimatuks või ülemäära keeruliseks, sest L ei saanud esitada õigel ajal edasikaebust riigisisese kohtupraktika tõttu ning see õiguslik kontekst koostoimes nende põhimõtetega jättis L-i ilma ainsast õiguskaitsevahendist, mis oleks võimaldanud tal selle direktiivi alusel oma õigusi kaitsta. Nagu komisjon kohtuistungil väitis, kujutab käesolev juhtum endast erandlikku olukorda ja kuigi riigisisene kohus peab tuletama kõik ebaõiglasest tingimusest tekkivad tagajärjed, ei kahane kaitseõigused, sest enne selle kohustuse täitmist kuulab kohus menetluspooled ära ning seega on õigus tõhusale õiguskaitsevahendile kogu menetluse vältel tagatud.

V. Analüüs

32. Sisuliselt soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus oma küsimuses teada, kas direktiivi 93/13 artikli 6 lõikega 1 on vastuolus kohaldada teatavaid riigisisese menetlusõiguse põhimõtteid – sealhulgas *ne ultra petita* põhimõtet, vastavuse põhimõtet ja *reformatio in peius*-keeldu, nagu need on sätestatud tsiviilseadustiku artiklis 216, artikli 218 lõikes 1 ja artikli 465 lõikes 5 –, mis takistavad riigisisest kohut, kelle menetluses on edasikaebus niisuguse kohtulahendi peale, millega on ajaliselt piiratud ebaõiglase tingimuse põhjal tarbija poolt enammakstud summade tagastamist, andmast omal algatusel korraldust maksta need summad täielikult tagasi vastavalt kohtuotsusele Gutiérrez Naranjo, sest tarbija ei ole seda piirangut vaidlustanud.

[8] Komisjon viitab 10. märtsi 2008. aasta kohtuotsusele nr 41/2008 ja seal viidatud kohtupraktikale.

[9] Komisjon viitab 20. juuni 2008. aasta kohtuotsusele nr 3257/2008 ja 16. septembri 2009. aasta kohtuotsusele nr 5696/2009.

33. Nagu eelotsusetaotlusest nähtub, tekib see küsimus mõjust, mida vastastikku avaldavad ühest küljest direktiivi 93/13 artikli 6 lõikest 1 tulenev liikmesriigi kohtu, sealhulgas edasikaebemenetluses otsust tegeva kohtu kohustus kontrollida omal algatusel lepingutingimuste ebaõiglust ja tuletada järeldusest, et tingimus on ebaõiglane, kõik tagajärjed, ning teisest küljest selle direktiivi alusel algatatud menetluste suhtes mitme riigisisese menetlusõiguse põhimõtte kohaldamine. Laias laastus tähendab *ne ultra petita* põhimõte seda, et menetluse algatamise või lõpetamise initsiatiiv tuleb vaidluspooltelt, kes piiritlevad ka vaidluse eseme.[10] See põhimõte on seotud vastavuse põhimõttega, mille kohaselt peavad kohtulahendi resolutsioonis sisalduvad otsused vastama hagis esitatud nõuetele, niivõrd kui kohus on kohustatud tagama, et otsused on vastavuses menetluspoolte nõuetega.[11] Peale selle nõuab *reformatio in peius*-keelu põhimõte, et kõrgema astme kohtusse edasi kaevanud, näiteks apellatsioonkaebuse esitanud poolt ei tohi asetada olukorda, mis oleks halvem sellest, kui ta ei oleks seda kaebust esitanud.[12]

34. Käesolevas asjas esitatud küsimusele vastamise eesmärgil teen kõigepealt sissejuhatava märkuse harta artikli 47 võimaliku asjassepuutuvuse kohta selles kontekstis (A jagu). Seejärel käsitlen Euroopa Kohtu praktikat, mis puudutab riigisisese kohtu *ex officio* kontrolli ebaõiglaste tingimuste suhtes vastavalt direktiivile 93/13, sealhulgas kohtuotsust Gutiérrez Naranjo (B jagu) ning kohtupraktikas välja kujundatud põhimõtete kohaldamist käesoleva juhtumi asjaoludele (C jagu).

35. Selle analüüsi põhjal olen jõudnud järeldusele, et käesoleva juhtumi asjaoludel ei ole vaidlusaluste riigisiseste menetluspõhimõtete kohaldamine vastavuses direktiivi 93/13 artikli 6 lõikega 1 koostoimes tõhususe põhimõttega.

A. Sissejuhatav märkus

36. Eelotsusetaotlusest ning Unicaja Banco ja Hispaania valitsuse seisukohtadest nähtub, et käesolevas asjas esitatud eelotsuse küsimus puudutab seda, kas direktiivi 93/13 artikli 6 lõikega 1 on kooskõlas teatavad riigisisesed menetluspõhimõtted, mis põhinevad õigusel tõhusale kohtulikule kaitsele, nagu see on tagatud Hispaania põhiseaduse artikliga 24, mille analoog on harta artikkel 47. Hispaania valitsus on ka teinud ettepaneku harta artiklit 47 sellele küsimusele vastamisel arvesse võtta.

37. Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt annab harta artikkel 47, mis kinnitab tõhusa kohtuliku kaitse põhimõtet, igale isikule, kelle liidu õigusega tagatud õigusi või vabadusi on rikutud, õiguse tõhusale õiguskaitsevahendile kohtus.[13] Pooled ei vaidle harta artikli 47 kohaldatavuse üle käesolevas asjas, kuna asjasse puutuvad riigisisesed õigusnormid kuuluvad direktiivi 93/13 kohaldamisalasse nende puhul on seega tegemist liidu õiguse kohaldamisega harta artikli 51 lõike 1 tähenduses.[14]

[10] Vt seoses sellega minu ettepanek kohtuasjas Lintner (C-511/17, EU:C:2019:1141, punkt 43).

[11] Vt seoses sellega Muñoz-Perea Piñar, D., „Ámbito del principio de congruencia a la luz de la jurisprudencia de la Sala Primera del Tribunal Supremo“, *Noticias Jurídicas*, 2020.

[12] Vt seoses sellega kohtujurist Trstenjaki ettepanek kohtuasjas Les Éditions Albert René *vs*. ühtlustamisamet (C-16/06 P, EU:C:2007:728, punktid 35 ja 36).

[13] Vt 20. aprilli 2021. aasta kohtuotsus Repubblika (C-896/19, EU:C:2021:311, punkt 40).

[14] Vt seoses sellega 10. septembri 2014. aasta kohtuotsus Kušionová (C-34/13, EU:C:2014:2189, punkt 47); vt samuti kohtujurist Szpunari ettepanek kohtuasjas Finanmadrid EFC (C-49/14, EU:C:2015:746, punktid 83 ja 84).

38. Nagu olen üksikasjalikumalt selgitanud kohtuasjades C-693/19 ja C-831/19 esitatud paralleelse ettepaneku punktides 59 ja 60, on direktiivi 93/13 käsitlevas Euroopa Kohtu praktikas eriline seos harta artiklil 47 ja tõhususe põhimõttel, mis samuti kätkeb endas liikmesriikide kohustust tagada liidu õigusnormidel põhinevate õiguste kohtulik kaitse (vt käesoleva ettepaneku punkt 45).[15] Sellega seoses on Euroopa Kohus märkinud, et liikmesriikide kohustus tagada üksikisikutele direktiivist 93/13 tulenevate õiguste tõhusus tähendab tõhusa kohtuliku kaitse nõuet, mis on tagatud ka harta artikliga 47 ja mis kehtib muu hulgas sellistele õigustele tuginevate hagide läbivaatamist käsitlevate menetlusnormide suhtes.[16]

39. Peale selle, nagu nähtub Euroopa Kohtu senisest praktikast direktiivi 93/13 kohta, näib harta artikkel 47 suuresti täitvat toetavat või lisafunktsiooni seoses tõhususe põhimõttega, kui hinnatakse riigisiseste menetlusnormide vastavust selle direktiivi nõuetele. Näiteks tuleb harta artikkel 47 selles kontekstis mängu seoses küsimustega, mis puudutavad tõhusa õiguskaitsevahendi kasutamise võimalust, et pooled saaksid teostada direktiivist 93/13 tulenevaid õigusi,[17] aga ka küsimustega, mis puudutavad õiglast kohtumõistmist, nagu poolte võrdsuse põhimõtte ja võistlevuse põhimõtte austamine kohtumenetlustes, kus on vaidluse all tingimuste õiguspärasus seoses selle direktiiviga.[18]

40. Käesolevas asjas ei ole poolte vahel vaidlust selle üle, et neile on antud võimalus kasutada tõhusaid õiguskaitsevahendeid oma õiguste kaitseks seoses direktiiviga 93/13. Samuti, nagu on märkinud komisjon, ei näi liikmesriigi kohtu kohustus tuletada selle direktiivi artikli 6 lõike 1 tähenduses ebaõiglasest tingimusest kõik tagajärjed käesoleva juhtumi asjaoludel kaitseõigusi riivavat. Lisaks sellele tuleb juhtida tähelepanu, et kohtuotsuses Gutiérrez Naranjo rajas Euroopa Kohus oma põhjenduse direktiivi 93/13 artikli 6 lõikele 1 ega pidanud vajalikuks käsitleda selles kontekstis harta artiklit 47.[19] Seepärast, kuna Euroopa Kohtule ei ole esitatud ühtegi iseseisvat argumenti harta artikli 47 kohta ja see artikkel ei käsitle küsimusi, mis on käesolevas asjas seni tõstatatud, ei näe ma põhjust seda ka käesolevas asjas käsitleda.

B. Asjasse puutuv Euroopa Kohtu praktika ebaõiglaste tingimuste ex officio kontrolli kohta riigisisestes kohtutes

41. Ei tohi unustada, et direktiivi 93/13 artikli 6 lõige 1 kohustab liikmesriike sätestama, et ebaõiglased tingimused ei ole tarbijale siduvad.[20] Peale selle kohustab selle direktiivi artikli 7 lõige 1 koostoimes sama direktiivi kahekümne neljanda põhjendusega liikmesriike tagama piisavad ja tõhusad vahendid, et hoida ära ebaõiglaste tingimuste jätkuv kasutamine tarbijalepingutes.[21] Ehkki need sätted on andnud alust ulatuslikule kohtupraktikale, kirjeldan

15 Vt seoses sellega kohtujurist Szpunari ettepanek kohtuasjas Finanmadrid EFC (C-49/14, EU:C:2015:746, punktid 85–97). Vt samuti nt van Duin, A., „Metamorphosis? The Role of Article 47 of the EU Charter of Fundamental Rights in Cases Concerning National Remedies and Procedures under Directive 93/13/EEC“, *Journal of European Consumer and Market Law*, 6. kd, 2017, lk 190–198.

16 Vt 10. juuni 2021. aasta kohtuotsus VB jt (C-776/19–C-782/19, EU:C:2021:470, punkt 29).

17 Vt muu hulgas 14. märtsi 2013. aasta kohtuotsus Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164, eelkõige punkt 59), 10. septembri 2014. aasta kohtuotsus Kušionová (C-34/13, EU:C:2014:2189, eelkõige punktid 45, 47 ja 66) ning 21. detsembri 2016. aasta kohtuotsus Biuro podróży „Partner“ (C-119/15, EU:C:2016:987, punktid 23–47); vrdl. 27. veebruari 2014. aasta kohtuotsus Pohotovosť (C-470/12, EU:C:2014:101, punktid 36–57).

18 Vt muu hulgas 21. veebruari 2013. aasta kohtuotsus Banif Plus Bank (C-472/11, EU:C:2013:88, punktid 29–36), 17. juuli 2014. aasta kohtuotsus Sánchez Morcillo ja Abril García (C-169/14, EU:C:2014:2099, punktid 21–51) ning 29. aprilli 2021. aasta kohtuotsus Rzecznik Praw Obywatelskich (C-19/20, EU:C:2021:341, punktid 91–99); vrdl. 16. juuli 2015. aasta kohtumäärus Sánchez Morcillo ja Abril García (C-539/14, EU:C:2015:508, punktid 23–50).

19 Vt 21. detsembri 2016. aasta kohtuotsus (C-154/15, C-307/15 ja C-308/15, EU:C:2016:980, punktid 42, 75 ja 76).

20 Vt 27. jaanuari 2021. aasta kohtuotsus Dexia Nederland (C-229/19 ja C-289/19, EU:C:2021:68, punkt 57). Vt samuti direktiiv 93/13, kahekümne esimene põhjendus.

21 Vt 9. juuli 2020. aasta kohtuotsus Raiffeisen Bank ja BRD Groupe Societé Générale (C-698/18 ja C-699/18, EU:C:2020:537, punkt 52).

üldjoontes sellest kohtupraktikast tuletatud kehtivaid põhimõtteid seoses sellega, kas ja millise ulatusega on riigisisese kohtu kohustus *ex officio* kontrollida lepingutingimuste ebaõiglust, koos kohtuotsusega Gutiérrez Naranjo, mis on minu käesolevat asja käsitlevas analüüsis kõige asjakohasemad.

1. Riigisisese kohtu ex officio *kontrolli kohustuse olemasolu*

42. Vastavalt väljakujunenud kohtupraktikale lähtub direktiiviga 93/13 loodud kaitsesüsteem eeldusest, et tarbija on suhetes müüja või teenuste osutajaga nõrgemal läbirääkimispositsioonil ja omab vähem teavet, mis viib selleni, et tarbija nõustub müüja või teenuste osutaja varem väljatöötatud tingimustega, ilma et tal oleks võimalik mõjutada nende sisu.[22] Direktiiviga 93/13 silmas peetud kaitse tagamiseks saab tarbija ning müüja või teenuste osutaja vahelist ebavõrdsust tasakaalustada ainult välise, lepingupooltest sõltumatu aktiivse sekkumisega.[23] Arvestades direktiiviga 93/13 tarbijatele antud kaitse lähtekohaks oleva avaliku huvi laadi ja tähtsust on riigisisene kohus seega kohustatud omal algatusel kontrollima, kas lepingutingimus on ebaõiglane, kui talle on teada selleks vajalikud õiguslikud ja faktilised asjaolud, ning seda tehes tasandama tarbija ja müüja või teenuse osutaja vahelise tasakaalutuse.[24]

2. Riigisisese kohtu ex officio *kontrolli kohustuse ulatus*

43. Seoses selle kohustuse rakendamisega riigisisese kohtu poolt edasikaebemenetluses on kohtupraktikas samuti välja kujunenud, et liidu õiguse sätete puudumisel tuleb sätestada isikutele liidu õigusest tulenevate õiguste kaitset tagavad apellatsioonimenetluse normid liikmesriikide õiguskordades, tingimusel et need ei ole ebasoodsamad kui samalaadsetes riigisisestes olukordades kohaldatavad normid (võrdväärsuse põhimõte) ega muuda liidu õiguskorra alusel antud õiguste kasutamist praktikas võimatuks või ülemäära raskeks (tõhususe põhimõte).[25]

44. Mis puudutab võrdväärsuse põhimõtet, siis tuleb riigisisesel kohtul, kellele on otseselt teada tema riigisiseses õiguskorras ette nähtud õiguskaitsevahendite menetluslikud üksikasjad, kontrollida, kas võrdväärsuse põhimõtet on järgitud, võttes arvesse hagi eset, alust ja nende põhielemente.[26] Sellega seoses on Euroopa Kohus tuvastanud, et direktiivi 93/13 artiklit 6 tuleb pidada võrdväärseks siseriiklike normidega, mis on riigisiseses õiguskorras avaliku korra normide tasemel.[27] Järelikult, kui riigisisesel apellatsioonikohtul on õigus või kohustus hinnata omal algatusel õigustoimingu kehtivust riigisiseste avaliku korra sätete alusel, kuigi sellist vastuolu esimeses kohtuastmes ei tõstatatud, tuleb tal omal algatusel kasutada seda pädevust ka lepingutingimuse ebaõigluse hindamiseks direktiivi 93/13 arvesse võttes.[28]

[22] Vt 27. juuni 2000. aasta kohtuotsus Océano Grupo Editorial ja Salvat Editores (C-240/98–C-244/98, EU:C:2000:346, punkt 25) ning 26. märtsi 2019. aasta kohtuotsus Abanca Corporación Bancaria ja Bankia (C-70/17 ja C-179/17, EU:C:2019:250, punkt 49).

[23] Vt 9. novembri 2010. aasta kohtuotsus VB Pénzügyi Lízing (C-137/08, EU:C:2010:659, punkt 48) ja 11. märtsi 2020. aasta kohtuotsus Lintner (C-511/17, EU:C:2020:188, punkt 25).

[24] Vt 4. juuni 2009. aasta kohtuotsus Pannon GSM (C-243/08, EU:C:2009:350, punkt 32) ja 4. juuni 2020. aasta kohtuotsus Kancelaria Medius (C-495/19, EU:C:2020:431, punkt 37).

[25] Vt 30. mai 2013. aasta kohtuotsus Jőrös (C-397/11, EU:C:2013:340, punkt 29).

[26] Vt 20. septembri 2018. aasta kohtuotsus Danko ja Danková (C-448/17, EU:C:2018:745, punkt 40).

[27] Vt 17. mai 2018. aasta kohtuotsus Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen (C-147/16, EU:C:2018:320, punkt 35).

[28] Vt 30. mai 2013. aasta kohtuotsus Jőrös (C-397/11, EU:C:2013:340, punkt 30).

45. Mis puudutab tõhususe põhimõtet, siis on Euroopa Kohus otsustanud, et iga juhtumit, mille puhul kerkib küsimus, kas mingi riigisisene menetlusnorm muudab liidu õiguse kohaldamise võimatuks või ülemäära raskeks, tuleb analüüsida nii, et võetakse arvesse selle normi kohta menetluses, menetluse kulgu ja erisusi tervikuna, võttes vajaduse korral arvesse liikmesriigi õigussüsteemi aluseks olevaid põhimõtteid, nagu kaitseõiguse tagamine, õiguskindluse põhimõte ja menetluse korrakohane läbiviimine.[29] Sellega seoses on Euroopa Kohus asunud seisukohale, et vajadus järgida seda põhimõtet ei saa viia selleni, et korvatakse täielikult asjaomase tarbija täielik tegevusetus.[30]

46. Samuti on Euroopa Kohus möönnud, et tarbijakaitse ei ole absoluutne ja liidu õigus ei kohusta liikmesriigi kohut jätma kohaldamata riigisisesed menetlusnormid, mis annavad kohtuotsusele seadusjõu, isegi siis, kui see võimaldaks heastada direktiivi 93/13 mis tahes sätte rikkumise.[31] Euroopa Kohus on toonitanud *res judicata* põhimõtte olulisust nii liidu õiguskorra kui ka liikmesriikide õigussüsteemide jaoks ning et nii õiguse ja õigussuhete stabiilsuse kui ka korrakohase õigusemõistmise tagamiseks on oluline, et kohtulahendeid, mis on jõustunud pärast olemasolevate edasikaebevõimaluste ammendamist või selleks sätestatud tähtaegade möödumist, ei oleks enam võimalik vaidlustada.[32]

47. Näiteks otsustas Euroopa Kohus 6. oktoobri 2009. aasta kohtuotsuses Asturcom Telecomunicaciones[33] muu hulgas, et riigisisesed õigusnormid, millega on ette nähtud kahekuuline tähtaeg, mille möödudes muutub vahekohtuotsus lõplikuks ja omandab seadusjõu, kui ei ole esitatud tühistamishagi, on tõhususe põhimõttega kooskõlas, märkides, et selle põhimõtte järgimine ei saa viia selleni, et korvataks oma õiguste kaitseks toiminguid mitteteinud tarbija täielik tegevusetus.

48. Seevastu 18. veebruari 2016. aasta kohtuotsuses Finanmadrid EFC[34] otsustas Euroopa Kohus, et riigisisesed õigusnormid, millega on ette nähtud *res judicata* põhimõte seoses maksekäsumenetlusega on vastuolus tõhususe põhimõttega, kuna maksekäsumenetlust lõpetav ametiasutuse otsus jõustub lõplikult, mistõttu on täitmise tagamise staadiumis võimatu kontrollida lepingutingimuste ebaõiglust lihtsalt seetõttu, et tarbija ei esitanud ettenähtud tähtaja jooksul vastuväidet ja oli arvestatav oht, et tarbija seda ei teegi.

3. Kohtuotsus Gutiérrez Naranjo

49. Lõpuks, mis puudutab lepingutingimuse ebaõigluse tuvastamise tagajärgi, on Euroopa Kohus märkinud, et vastavalt direktiivi 93/13 artikli 6 lõikele 1 peab liikmesriigi kohus jätma ebaõiglased lepingutingimused kohaldamata, et need ei tekitaks tarbijale siduvaid tagajärgi, välja arvatud juhul, kui tarbija vaidleb sellele vastu.[35] Liikmesriigi kohus peab tuletama kõik tagajärjed, mis riigisisese õiguse kohaselt tulenevad lepingutingimuse ebaõigluse tuvastamisest, et saavutada selles sättes ette nähtud tulemus.[36]

[29] Vt 22. aprilli 2021. aasta kohtuotsus PROFI CREDIT Slovakia (C-485/19, EU:C:2021:313, punkt 53).

[30] Vt 1. oktoobri 2015. aasta kohtuotsus ERSTE Bank Hungary (C-32/14, EU:C:2015:637, punkt 62).

[31] Vt 21. detsembri 2016. aasta kohtuotsus Gutiérrez Naranjo jt (C-154/15, C-307/15 ja C-308/15, EU:C:2016:980, punkt 68).

[32] Vt 26. jaanuari 2017. aasta kohtuotsus Banco Primus (C-421/14, EU:C:2017:60, punkt 46).

[33] C-40/08, EU:C:2009:615, punktid 34–48.

[34] C-49/14, EU:C:2016:98, punktid 45–55.

[35] Vt 3. märtsi 2020. aasta kohtuotsus Gómez del Moral Guasch (C-125/18, EU:C:2020:138, punkt 58).

[36] Vt 25. novembri 2020. aasta kohtuotsus Banca B. (C-269/19, EU:C:2020:954, punkt 43).

50. Sellega seoses tuleb täpsustada, et kohtuotsuses Gutiérrez Naranjo [37] otsustas Euroopa Kohus, et direktiivi 93/13 artikli 6 lõikega 1 on vastuolus selline riigisisene kohtupraktika, nagu on ette nähtud 9. mai 2013. aasta kohtuotsuses, mille kohaselt on ebaõiglase tingimuse tühistamise korral selle alusel enammakstud summade tagastamine ajaliselt piiratud summadega, mis on enammakstud pärast seda ebaõiglust tuvastava otsuse tegemist. Muu hulgas märkis Euroopa Kohus, et ebaõiglast tingimust tuleb põhimõtteliselt käsitada nii, et seda ei ole kunagi olemas olnud, mistõttu ei saa sellel olla tagajärgi tarbijale. Seetõttu peab niisuguse lepingutingimuse ebaõigluse kohtulik tuvastamine tarbija jaoks põhimõtteliselt tagajärjena kaasa tooma selle õigusliku ja faktilise olukorra taastamise, milles ta oleks olnud selle lepingutingimuse puudumisel. Sellest tuleneb, et liikmesriigi kohtu kohustusega jätta kohaldamata ebaõiglane lepingutingimus, mis näeb ette teatavate summade alusetu maksmise, kaasneb tagajärjena põhimõtteliselt kohustamine samade summade tagasimaksmisele. Euroopa Kohus rõhutas, et riigisisesed õigusnormid ei tohi kahjustada tarbijatele direktiivi 93/13 artikli 6 lõike 1 alusel tekkiva õiguse – sellele, et ebaõiglane tingimus ei ole siduv – sisu.

51. Seega tuleneb eespool viidatud kohtupraktikast, et direktiiv 93/13 ei kohusta liikmesriike võtma kasutusele teatavat menetlussüsteemi mudelit, mille kohaselt riigisisesed kohtud omal algatusel kontrolliksid ebaõiglasi lepingutingimusi, tingimusel et nad täidavad liidu õigusest tulenevaid kohustusi, sealhulgas järgivad võrdväärsuse põhimõtet ja tõhususe põhimõtet. Samuti tuleneb Euroopa Kohtu praktikast, et samal ajal kui tarbijakaitse ei ole absoluutne, ei ole seda ka riigisisesed menetluspõhimõtted, mis reguleerivad menetlusi, milles selle direktiivi kohaselt hinnatakse ebaõiglasi lepingutingimusi. Nagu nähtub käesoleva ettepaneku punktides 47, 48 ja 50 nimetatud kohtuotsustest, läheneb Euroopa Kohus riigisiseste menetlusnormide ja direktiivi 93/13 nõuete vastastikusele toimele tasakaalustatult, tagades, et need normid ei riiva selle direktiiviga loodud tarbijakaitse süsteemi.

52. Käesoleva juhtumi asjaolusid on vaja analüüsida eelviidatud Euroopa Kohtu praktikas kujundatud põhimõtteid arvesse võttes.

C. Euroopa Kohtu praktikas kujundatud põhimõtete kohaldamine käesoleva juhtumi asjaoludele

53. Kõigepealt tuleb tähele panna, et samal ajal kui Tšehhi, Hispaania, Itaalia ja Norra valitsus on seisukohal, et käesolevas asjas on vaidluse all *res judicata* põhimõte, ei ole L ega komisjon sellega nõus. Eelotsusetaotlusest nähtub, et kuigi *res judicata* põhimõtet ei ole eelotsuse küsimuses mainitud, näib eelotsusetaotluse esitanud kohus siiski tundvat muret riigisiseste menetlusnormide pärast, mis sarnanevad *res judicata* põhimõttega (vt käesoleva ettepaneku punkt 21). Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt on riigisisese õiguse tõlgendamise ja kohaldamise pädevus üksnes riigisisesel kohtul. [38] Seetõttu, olgugi et minu analüüs keskendub riigisisestele menetluspõhimõtetele, mille kohta on esitatud eelotsuse küsimus, nimelt *ne ultra petita* põhimõttele, vastavuse põhimõttele ja *reformatio in peius*-keelule, ei näe ma põhjust, miks ei võiks see kehtida riigisiseste *res judicata*'t käsitlevate menetlusnormide suhtes, niivõrd kui eelotsusetaotluse esitanud kohus peab neid käesoleva juhtumi asjaoludel asjasse puutuvateks.

[37] Vt 21. detsembri 2016. aasta kohtuotsus (C-154/15, C-307/15 ja C-308/15, EU:C:2016:980, punktid 61–75). Üksikasjalikku arutelu vt nt Leskinen, C. ja de Elizalde, F., „The control of terms that define the essential obligations of the parties under the Unfair Contract Terms Directive: *Gutiérrez Naranjo*", *Common Market Law Review*, 55. kd, 2018, lk 1595–1618.

[38] Vt 9. juuli 2020. aasta kohtuotsus Raiffeisen Bank and BRD Groupe Societé Générale (C-698/18 ja C-699/18, EU:C:2020:537, punkt 46).

54. Mis puudutab võrdväärsuse põhimõtet, siis komisjon väidab, et konstitutsioonikohtu ja ülemkohtu praktikas on järjepidevalt sedastatud, et avaliku korra normide *ex officio* rakendamine kujutab endast erandit vaidlusalustest riigisisestest menetluspõhimõtetest, samas kui Unicaja Banco ja Hispaania valitsus on teistsugusel seisukohal (vt käesoleva ettepaneku punktid 26, 28 ja 31). Kui võtta arvesse Euroopa Kohtu praktikat, millele on viidatud käesoleva ettepaneku punktis 44, ja seda, et direktiivi 93/13 artikkel 6 kujutab endast riigisiseste avaliku korra normidega samaväärset sätet, järeldub, et kui selliseid norme peetakse riigisiseses õiguses erandiks vaidlusaluste riigisiseste menetluspõhimõtete kohaldamisel, peab edasikaebust menetlev riigisisene kohus direktiivi 93/13 artikli 6 lõiget 1 omal algatusel täielikult kohaldama, ilma et need põhimõtted seda piiraksid.[39] Seepärast on eelotsusetaotluse esitanud kohtu ülesanne kindlaks teha, kas see riigisisene kohtupraktika on põhikohtuasjas kohaldatav ja kui see on kohaldatav, näib mulle, et nende riigisiseste menetluspõhimõtete kohaldamine, mis välistavad L-i õiguse tugineda talle direktiivist 93/13 tulenevate õiguste suhtes Euroopa Kohtu praktikale, kujutaks endast võrdväärsuse põhimõtte rikkumist.

55. Mis puudutab tõhususe põhimõtet, siis minu arvates esineb Euroopa Kohtu praktika põhjal kaalukaid märke sellest, et direktiivi 93/13 artikli 6 lõikega 1 koostoimes selle põhimõttega on vastuolus vaidlusaluste riigisiseste menetluspõhimõtete kohaldamine käesoleva juhtumi asjaoludel.

56. On tõsi, et L ei esitanud apellatsioon- ega vastuapellatsioonkaebust esimese astme kohtuotsuse peale, millega seati ajaline piirang ebaõiglase lepingutingimuse põhjal saadud summade tagastamise suhtes, ja et võttes arvesse Euroopa Kohtu praktikat, millele on viidatud käesoleva ettepaneku punktis 45, võib tarbija täielik tegevusetus tõhususe põhimõtet piirata. Ent tuleb märkida, et käesoleva juhtumi asjaoludel on see, et tarbija, nagu L, ei astunud asjakohase aja jooksul samme, põhjendatav sellega, et kui Euroopa Kohus tegi otsuse Gutiérrez Naranjo – milles märgiti selgelt, et 9. mai 2013. aasta kohtuotsusega sisse seatud riigisisene kohtupraktika on vastuolus direktiivi 93/13 artikli 6 lõikega 1 – oli apellatsioon- või vastuapellatsioonkaebuse esitamise tähtaeg riigisiseses õiguses juba möödunud.

57. Minu arvates on niisuguses olukorras keeruline heita sellisele tarbijale nagu L ette, et ta ei esitanud 9. mai 2013. aasta kohtuotsusega sisse seatud riigisisese kohtupraktika vaidlustamiseks asjakohasel ajal apellatsioon- ega vastuapellatsioonkaebust, mis ei oleks aidanud tal kohtuasja võita. See, et – nagu on märkinud Unicaja Banco ja Hispaania valitsus – riigisiseses õiguses on nähtud ette võimalus muuta asjaomaselt poolelt välja mõistetavaid kohtukulusid, ei veena mind vastupidises, kuna see riigisisene kohtupraktika on olemas. Samuti, vastupidi Unicaja Banco väidetule ei lükka seda analüüsi ümber see, et L sai kasutada õigusesindaja abi ja oli ilmselt teadlik peatsest kohtuotsusest Gutiérrez Naranjo. Nagu Euroopa Kohus on märkinud, ei mõjuta asjaolu, et tarbijat esindab advokaat, riigisisese kohtu kohustust, mis on seotud ebaõiglaste tingimuste hindamisega direktiivi 93/13 alusel.[40] Samuti tuleb tähele panna, et ettepanekus, mille kohtujurist Mengozzi nimetatud asjas 13. juulil 2016 esitas,[41] jõudis ta teistsugusele järeldusele kui Euroopa Kohus ja võis seega tugevdada arusaama selle riigisisese kohtupraktika vastavusest direktiivile 93/13 enne, kui tehti kohtuotsus Gutiérrez Naranjo.

[39] Väärib märkimist, et Euroopa Kohus on tunnistanud, et kohustus kontrollida omal algatusel lepingutingimuste ebaõiglust vastavalt direktiivile 93/13 on menetlusnorm, mis paneb kohustusi kohtutele. Vt 7. novembri 2019. aasta kohtuotsus Profi Credit Polska (C-419/18 ja C-483/18, EU:C:2019:930, punkt 74). Seega ei saa Unicaja Banco ja Hispaania valitsuse osutatud faktiline asjaolu, et riigisisene kohtupraktika on seotud menetluslikku laadi avaliku korra normidega, iseenesest välistada selle kohaldamist käesolevas asjas.

[40] Vt seoses sellega 11. märtsi 2020. aasta kohtuotsus Lintner (C-511/17, EU:C:2020:188, punkt 40) ja minu ettepanek kohtuasjas Lintner (C-511/17, EU:C:2019:1141, punktid 65–69).

[41] Vt kohtujurist Mengozzi ettepanek liidetud kohtuasjades Gutiérrez Naranjo jt (C-154/15, C-307/15 ja C-308/15, EU:C:2016:552, eelkõige punktid 38–76).

58. Seepärast tuleb nendel asjaoludel asuda seisukohale, nagu märkis ka komisjon, et 9. mai 2013. aasta kohtuotsusega sisse seatud riigisisese kohtupraktika olemasolu koostoimes vaidlusaluste riigisiseste menetluspõhimõtete kohaldamisega põhjustas selle, et L jäeti ilma menetluslikest vahenditest, millega ta oleks saanud kaitsta oma õigusi direktiivi 93/13 alusel. Samuti, nagu on märkinud L, tähendaks järeldus, et need riigisisesed menetluspõhimõtted takistavad apellatsioonkaebust menetlevat riigisisest kohut *ex officio* kohustamast tagastama kõik summad, mille tarbija on vastavalt kohtuotsusele Gutiérrez Naranjo ebaõiglase lepingutingimuse põhjal alusetult maksnud, seda, et L olukorras oleval tarbijal ei ole võimalik saada täielikku hüvitist ja et ebaõiglase tingimuse põhjal enammakstud summad jäävad pangale. Selles aspektis, nagu Euroopa Kohus nimetatud otsuses toonitas, ei tohi riigisiseseid menetlusnorme kohaldada nii, et see kahjustab olemuslikult direktiivi 93/13 artikli 6 lõikega 1 tarbijatele antud õigust, mille kohaselt ei ole ebaõiglane tingimus neile siduv (vt käesoleva ettepaneku punkt 50).

59. Samuti tuleb märkida, et minu arvates erinevad käesoleva juhtumi asjaolud nendest, mille kohta tehti 11. märtsil 2020 kohtuotsus Lintner.[42] Sisuliselt otsustas Euroopa Kohus nimetatud kohtuotsuses kooskõlas minu esitatud ettepanekuga, et ebaõiglaste tingimuste *ex officio* kontroll vastavalt direktiivile 93/13 ei eelda, et riigisisene kohus peab eirama muu hulgas *ne ultra petita* põhimõtet, et hõlmata kõik lepingu aspektid, isegi need, mis ei ole vaidluse eseme osa. Käesolevas asjas seevastu esitas L kohe algul nõude, et talle makstaks täielikult tagasi summad, mis olid makstud ebaõiglase tingimuse põhjal, ning see nõue on jäänud hagi esemeks (vt käesoleva ettepaneku punktid 13 ja 25).

60. Ka Euroopa Kohtu lähenemisviis 25. novembri 2008. aasta otsuses Heemskerk ja Schaap[43] näib mulle käesolevas asjas mitterakendatav. See kohtuotsus puudutas küsimust, kuidas tõlgendada teatavaid liidu meetmeid, mis on harilikult seotud põllumajandustoodete eksporditoetustega. Niisiis saab Euroopa Kohtu otsust, et liidu õigus ei kohusta riigisisest kohut kohaldama omal algatusel liidu õigusakte, kui selle tagajärjel eirataks riigisisest *reformatio in peius*-keelu menetluspõhimõtet, eristada spetsiifilisest kontekstist, mis on seotud tõhusa kaitse tagamisega tarbijatele direktiivi 93/13 põhjal,[44] nagu käesolevas asjas.

61. Seetõttu tuleb asuda seisukohale, et vaidlusalused riigisisesed menetluspõhimõtted on vastuolus tõhususe põhimõttega, sest need muudavad tarbijatele direktiiviga 93/13 antud kaitse tagamise võimatuks või ülemäära keeruliseks.

62. Niisiis järeldan, et vaidlusaluste riigisiseste menetluspõhimõtete kohaldamine käesoleva juhtumi asjaoludel on vastuolus direktiivi 93/13 artikli 6 lõikega 1 koostoimes tõhususe põhimõttega.

VI. Ettepanek

63. Eespool kirjeldatud kaalutlustel teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata Tribunal Supremo (Hispaania kõrgeim kohus) küsimustele järgmiselt:

Nõukogu 5. aprilli 1993. aasta direktiivi 93/13/EMÜ ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes artikli 6 lõiget 1 tuleb tõhususe põhimõtet arvesse võttes tõlgendada nii, et sellega on vastuolus kohaldada riigisiseseid menetluspõhimõtteid – *ne ultra petita* põhimõtet,

[42] C-511/17, EU:C:2020:188, punktid 28–34. Vt samuti minu ettepanek kohtuasjas Lintner (C-511/17, EU:C:2019:1141, punktid 49–53).

[43] C-455/06, EU:C:2008:650, punktid 44–48. Vrd 13. veebruari 2014. aasta kohtuotsus Maks Pen (C-18/13, EU:C:2014:69, punkt 37).

[44] Vt seoses sellega 7. juuni 2007. aasta kohtuotsus van der Weerd jt (C-222/05–C-225/05, EU:C:2007:318, punktid 39 ja 40).

vastavuse põhimõtet, mille kohaselt peavad otsused kohtulahendi resolutsioonis olema seotud hagis esitatud nõuetega, ja *reformatio in peius*-keeldu –, mille tõttu riigisisene kohus, mille menetluses on panga esitatud edasikaebus kohtuotsuse peale, millega on ajaliselt piiratud hiljem tühiseks tunnistatud intressi alammäära tingimuse kohaselt tarbija poolt enammakstud summade tagastamist, ei saa anda korraldust need enammakstud summad täielikult tagastada.